

UNIVERSITÉ DUNĂREA DE JOS DE GALAȚI
École Doctorale de la Faculté des Lettres

UNIVERSITÉ PARIS OUEST NANTERRE LA DÉFENSE
École Doctorale 138 Lettres, Langues, Spectacles

THÈSE DE DOCTORAT
Sciences Humaines

ALEXANDRU (CĂLIN) Anca

LA QUESTION DE LA NOMINATION DANS L'ŒUVRE DE
MAURICE BLANCHOT

Thèse dirigée par :
Nicolae IOANA et Alain MILON

JURY :

Nicolae IOANA, Professeur des Universités, Université Dunărea de Jos de Galați
Alain MILON, Professeur des Universités, Université Paris Ouest Nanterre La
Défense

Eugen SIMION, Académicien, Institut d'Histoire et Théorie littéraire « G.Călinescu »,
Académie Roumaine, Bucarest

Évelyne GROSSMAN, Professeur des Universités, Université Paris 7 - Denis Diderot
Joël LOEHR, Maître de conférences HDR, Université de Bourgogne

PRÉSIDENT DU JURY :

Doinița MILEA, Professeur des Universités, Université Dunărea de Jos de Galați

octobre 2013

REZUMATUL TEZEI

PROBLEMA NUMIRII LUCRURILOR ÎN OPERA LUI MAURICE BLANCHOT

ALEXANDRU (CĂLIN) Anca

Ce înseamnă să citești ? Ce înseamnă să scrii ? Sau mai precis ce este și cum se face literatura ? Sunt întrebări care îl obsedează pe Maurice Blanchot și la care încearcă să răspundă în toată opera sa. Acest lucru îl determină să construiască un *spațiu literar* pentru a examina problema *numirii* lucrurilor, concept cheie al operei sale.

Teza noastră își propune să facă genealogia procesului de numire în opera lui Maurice Blanchot și să reflecteze asupra spațiului literar pe care acesta îl creează. Vom insista în special asupra raportului cititor-scriitor prin prisma diferenței dintre limbajul ordinar și limbajul literar.

Vom înțelege lectura și scriitura nu ca acte mecanice de redactare și de descifrare a cuvintelor, ci ca două procese intelectuale care fac posibilă ceea ce vom denumi în lucrarea noastră *imposibila numire* la Blanchot. De fapt, lectura și scriitura ca acte literare nu servesc la a înțelege, a exprima și a influența lumea, acesta fiind scopul declarat al limbajului ordinar ; aceste acte au mai curând ca misiune de a reflecta la *proza lumii*, scopul disimulat al limbajului literar. Astfel își construiește Blanchot sistemul conceptual, plecând de la opoziția dintre limbajul ordinar (limba ca instrument) și limbajul literar (corpul limbii și fabricarea lui ca act de creație). Tot de la acest punct central ne vom articula și noi proiectul general : cum se face că materia brută a limbii conduce la fabricarea literaturii? Vom examina deci *lectura* și *scriitura* în literatură.

A citi literatură, înseamnă a intra în raportul intim dintre cuvântul citit și lucrul pe care acesta îl desemnează. A citi înseamnă a trăi actul însuși care a condus și conduce încă la fabricarea cuvântului. A citi înseamnă a urmări și a îndeplini în același timp procesul tehnic de compoziție.

Nu ne situăm deci într-un registru morfologic, funcțional sau semantic, ocazie de a lua poziție împotriva *literarității* lui Roman Jakobson pentru a arăta incapacitatea

lingvisticii de a-și explica propriul obiect : materialitatea limbajului ; abordăm mai degrabă problema sub unghiul tentativei de numire așa cum este ea percepută de scriitor.

Cuvântul literar, *aparent*, poartă un sens identificat. Orice text poate fi înțeles căci e format din cuvinte și nu din culori sau forme. Dar cuvântul, cu cât se citește mai mult, cu atât anunță un fel de neînțelegere care îi arată limitele și slăbiciunile. Neînțelegerea nu este o dificultate în înțelegerea lineară. Neînțelegerea presupune în realitate o dificultate de alt ordin, o dificultate în identificarea unei realități intelectuale, conceptuale, o dificultate în cunoașterea cuvântului ca experiență interioară. Iată de ce neînțelegerea cuvintelor trezește gândul și ființa.

Pentru scriitorii experimentați, cei care fac operă de stil, forța cuvântului este dincolo de cuvânt, dincolo de forma sa acustică și semantică. Astfel, pentru Blanchot, actele de lectură și scriitură se transformă într-un singur act. Lectura și scriitura se confundă, se identifică într-un fel de modulație interioară unde creația se face făcându-se.

Literatura se înscrie astfel într-un proces de suprimare a cuvintelor pentru a arăta pur și simplu că sursa sa constă mai degrabă în *imposibila numire* a lucrurilor pe care *intimitatea cuvântului* o reînvie. Chiar dacă la un moment dat scriitorul are impresia că a găsit *cuvântul*, odată scris, acesta este imediat negat de cuvântul și fraza care urmează. Iar acest lucru se regăsește chiar în modul în care scrie Blanchot. De altfel, de ce am continua să scriem dacă totul este spus ? Așa se explică de ce a scrie este imposibil pentru Blanchot sau, mai precis, scrisul este posibil cu condiția ca acesta să traducă imposibilitatea de a scrie. Și astfel limba se face făcându-se ; actul de scriitură se plasează în acest continuum.

Iată de ce cuvintele, în literatură, nu pot spune totul, nu pot satisface exigențele gândului. Cuvintele nu fac decât să conducă ființa într-un loc unde vorbirea este posibilă fără să devină reală: „A spune : puterea de a spune¹?”, este întrebarea care bântuie opera lui Blanchot. În acel loc, adevărații scriitori descoperă că literatura este de fapt imposibilă. Acesta este paradoxul *spațiului literar* în care cuvintele apar și dispar în același timp : „Ce ne aduce literatura ? Spațiul a ceea ce nu afirmă, nu întreabă unde orice afirmație dispare și totuși revine — nu revine încă — pornind de la această dispariție².”

¹ BLANCHOT Maurice, *L'Écriture du désastre*, Paris, Gallimard, 1980, p. 177.

² BLANCHOT Maurice, « L'étrange et l'étranger », *Nouvelle Revue Française*, 1958, p. 673 (n.t.).

Punctul de plecare al cercetării noastre este *Thomas l'Obscur*, text esențial dar foarte puțin comentat, căruia Blanchot i-a consacrat o mare parte din viață³ (două versiuni publicate și șase versiuni nepublicate conform legatarilor). Urmărim astfel procesul literar instaurat prin cele două categorii în care acest text este publicat (roman, pentru prima versiune (1941) și povestire, pentru ultima (1950)) pentru a intra apoi în procesul conceptual al *actului numirii*. Trecerea de la roman la povestire a acestui text explică interconectarea dintre literatură și filozofie a tezei noastre. Această trecere ne permite de asemenea să examinăm procesul de fabricare a limbii pornind de la conceptele esențiale care decurg din imposibila numire : lectura, scriitura, dublul, neutrul, opera fără autor, literatura fragmentară, traducerea...

Cuvinte cheie : numire, literatură, lectură, scriitură, limbaj literar, limbaj ordinar, *Thomas l'Obscur*, Maurice Blanchot.

³ Blanchot a lucrat la acest text între 1932 și 1950, cf. prefața la BLANCHOT Maurice, *Thomas l'Obscur*, Paris, Gallimard, 1950, p. 7.